

CAMMINGHA
SCHOOL

PROTOCOL DYSCALCULIE

Passend onderwijs bij rekenproblemen

Februari 2022

Inhoud

1	Rekenwiskundige problemen.....	2
2	Dyscalculie.....	3
	2.1 Protocol ERWD	3
	2.2 De fasen in onderwijsbehoeften bij problemen.....	4
3	Signalering.....	4
	3.1 Verhoogd risico op rekenproblemen in groep 2	4
	3.2 Verhoogd risico op rekenproblemen vanaf groep 3.....	5
3	Stappenplan onderzoek en begeleiding	5
4	dyscalculieonderzoek	6
	4.1 Dyscalculieverklaring.....	6
	Samenvatting stappenplan begeleiding	7

1 REKENWISKUNDIGE PROBLEMEN

Het doel van rekenwiskunde-onderwijs is functionele gecijferdheid, afgestemd op de mogelijkheden van iedere individuele leerling. Hierbij gaat het om het adequaat handelen in functionele, dagelijkse situaties. In dit protocol worden de stappen beschreven om dit doel te bereiken, wanneer de rekenwiskundige ontwikkeling van een leerling niet optimaal verloopt.

Er zijn verschillende gradaties wanneer sprake is van stagnatie in de rekenwiskundige ontwikkeling van een leerling:

1. Een ontwikkeling met geringe rekenwiskundige-problemen, op te lossen door verlengde instructie binnen de eigen groep.
2. Een ontwikkeling met ernstige rekenwiskundige-problemen, op te lossen door intensieve vaak individuele gerichte begeleiding buiten de groep door leerkracht of leerkrachtondersteuner.
3. Een ontwikkeling met ernstige en hardnekkige rekenwiskundige-problemen waarvoor de leerling intensieve vaak individuele gerichte begeleiding buiten de groep door leerkracht, leerkrachtondersteuner of externe specialist op gebied van rekenwiskundige-problemen. In dit geval spreken we van Dyscalculie.

2 DYSCALCULIE

Als leerlingen met één of enkele aspecten van voorbereidend rekenen moeite hebben is dit niet direct alarmerend. Pas als een leerling met meerdere onderdelen moeite heeft én deze problemen niet overgaan na extra oefening kan sprake zijn van een verhoogd risico op latere rekenproblemen.

In de praktijk is de grens tussen ernstige rekenwiskundige-problemen en dyscalculie moeilijk te trekken. Alleen met extern diagnostisch onderzoek en vervolgens een periode van intensieve passende begeleiding kan worden vastgesteld of het gaat om rekenwiskundige-problemen of dyscalculie.

Dyscalculie is een rekenstoornis, waarbij de leerling een hardnekkig probleem heeft met het aanleren en het vlot en nauwkeurig ophalen en toepassen van reken-wiskundekennis. Bij een leerling met dyscalculie gaat het rekenen veel moeizamer dan op grond van zijn/haar totale intelligentie verwacht mag worden. Dat wil zeggen: de rekenachterstand komt niet overeen met het vermogen tot leren op andere gebieden, zoals lezen.

Leerlingen met dyscalculie gaan ondanks veel en gericht oefenen (bijna) niet vooruit. Het automatiseren komt niet of slechts moeizaam tot stand. Vaak heeft een leerling met dyscalculie weinig (ruimtelijk) inzicht, moeite met klokkijken en geen sterk geheugen.

2.1 Protocol ERWD

Net als bij dyslexie bestaat er ook voor dyscalculie een landelijk protocol. Voor dyscalculie is dat opgesteld door de Nederlandse Vereniging tot Ontwikkeling van het RekenWiskunde Onderwijs (NVORWO) in opdracht van OCW (ministerie van onderwijs en cultuur): [protocol-ernstige-reken-wiskundeproblemen-en-dyscalculie](#). In dit protocol Ernstige Reken-Wiskundeproblemen en Dyscalculie (ERWD), wordt beschreven wat het onderwijs kan doen aan het signaleren en begeleiden van leerlingen met ernstige reken-wiskunde-problemen en hoe er uiteindelijk geconstateerd kan worden of er sprake is van dyscalculie. Dit protocol biedt een stappenplan, waarin de school eerst aan zet is om iedere leerling kwalitatief goed rekenonderwijs te geven. Het protocol biedt twee modellen als handvat: het *handelingsmodel* en het *drieslagmodel*. Deze modellen vormen de basis voor het volgen, observeren, analyseren en interpreteren van de rekenwiskundige ontwikkeling van leerlingen. Ze bieden aanknopingspunten om te bepalen wanneer en hoe problemen in de ontwikkeling van leerlingen ontstaan. Op basis van de analyses en interpretaties kan de leraar het rekenwiskunde-onderwijs beter afstemmen op de ontwikkeling en de onderwijsbehoeften van leerlingen. Op de Camminghaschool gebruiken we voor het rekenonderwijs de methode Pluspunt 4. Ook hierin wordt gebruik gemaakt van het handelingsmodel en het drieslagmodel.

Als het met individuele hulp niet lukt om een problematische of stagnerende rekenwiskundige ontwikkeling bij een leerling te doorbreken, dan komen de externe deskundigen in beeld. Het protocol beschrijft de procedure van het externe diagnostisch onderzoek en de begeleiding in de school die de leerling vervolgens nodig heeft.

Op school gebruiken wij het protocol ERWD als leidraad. Wij volgen in onze begeleiding de fasen/stappen zoals die omschreven worden in het protocol.

2.2 De fasen in onderwijsbehoeften bij problemen

Wanneer sprake is van rekenwiskundige-problemen volgen we op de Camminghaschool de volgende fasen¹:

- Fase groen: De leerling krijgt aan de hand van de afgenomen formatieve toetsen en dagelijkse observatie rekeninstructie en zo nodig verlengde instructie in de eigen groep van de leerkracht of leerkrachtondersteuner.
- Fase geel: Wanneer de leerling zich niet volgens verwachting ontwikkelt na inzet fase groen, wordt de begeleiding geïntensiveerd. De rekenresultaten worden door de leerkracht geanalyseerd en hiaten in kaart gebracht. Op de hiaten wordt extra instructie gegeven in of buiten de groep (veelal in een klein groepje) door de leerkracht of leerkrachtondersteuner. Daarnaast oefent de leerling dagelijks het rekenen met Rekensprint Online. Er vindt een gesprek plaats met ouders en leerling over de huidige rekenontwikkeling.
- Fase oranje: Wanneer de leerling zich na intensivering in fase geel nog niet volgens verwachting ontwikkelt, wordt de begeleiding nog verder geïntensiveerd door het bieden van herhaling van instructie buiten de groep door de leerkracht of leerkrachtondersteuner. Vooraf wordt de rekenontwikkeling van de leerling door de leerkracht in samenwerking met de rekenspecialist geanalyseerd en wordt een diagnostische toets afgenomen van Rekensprint. Aan de hand hiervan wordt een plan opgesteld waarin de doelen staan waaraan gewerkt gaat worden. Er vindt een reken-diagnostisch gesprek plaats met de leerling en ouders worden in een gesprek op de hoogte gebracht.
- Fase rood: Wanneer de leerling zich niet volgens verwachting ontwikkelt na inzet van fase oranje, wordt expertise vanuit het samenwerkingsverband ZOUT betrokken om te laten onderzoeken wat de reken-wiskundeontwikkeling belemmert. Aan de hand van de adviezen vanuit het samenwerkingsverband wordt de begeleiding van het rekenen passend gemaakt. Er wordt een Ontwikkelingsperspectiefplan (OPP) opgesteld met hierin op de leerling afgestemde doelen waaraan gewerkt gaat worden. Ook staat beschreven op welke manier dit gebeurt.

3 SIGNALERING

Het is belangrijk om dyscalculie vroeg te signaleren. Hoe eerder de leerling passend onderwijs krijgt, hoe beter het is. Dit kan de ernst van de problemen verminderen en ervoor zorgen dat de leerling beter meekomt in de klas.

Hieronder volgen symptomen in de kleutertijd en vanaf groep drie. Een leerling hoeft niet aan alle symptomen te voldoen om dyscalculie te hebben. Wel is het zo: hoe meer signalen, hoe groter de kans op dyscalculie.

3.1 Verhoogd risico op rekenproblemen in groep 2

In de fase van het voorbereidend rekenen in de kleuterperiode, kunnen er signalen zijn die kunnen wijzen op van problemen in de ontwikkeling van het rekenen:

- De leerling heeft moeite met het vergelijken van hoeveelheden.
- De leerling kan kleine hoeveelheden niet in één keer overzien.
- De leerling kan niet vlot tot tien tellen.

¹ Zie bijlage samenvatting stappenplan begeleiding

- De leerling heeft moeite met synchroon tellen (tegelijk tellen en aanwijzen) en resultaatief tellen (bepalen van aantal voorwerpen).
- De leerling heeft een zwakke ruimtelijke oriëntatie en een gebrekkig richtinggevoel.
- De leerling kan vormen en kleuren niet snel benoemen.
- De leerling vindt het moeilijk om constructies van blokken of lego na te bouwen.
- De leerling heeft een zwak auditief geheugen.
- De leerling heeft moeite met rekentaal, rekenregels en symbolen.
- De leerling heeft geen belangstelling voor puzzels en telactiviteiten.

3.2 Verhoogd risico op rekenproblemen vanaf groep 3

Rekenproblemen worden pas echt duidelijk als kinderen vanaf groep 3 formeel rekenonderwijs krijgen. De problemen van kinderen met rekenproblemen en dyscalculie kunnen erg van elkaar verschillen en door deskundigen worden dan ook diverse subtypen dyscalculie onderscheiden. Hieronder wordt een aantal signalen bij kinderen in de basisschoolleeftijd genoemd die kunnen wijzen op dyscalculie. Daarbij geldt: hoe meer signalen, hoe groter de kans op dyscalculie. En: als intensieve extra instructie en oefening van het specifieke rekenprobleem niet leidt tot (voldoende) vooruitgang en er dus sprake is van een hardnekkig probleem dan is de kans groter dat sprake is van dyscalculie.

- De leerling slaat getallen over bij het tellen.
- De leerling heeft problemen met de plaats van getallen en heeft weinig inzicht in het de getalopbouw. Schattend rekenen is erg lastig.
- De leerling vindt het moeilijk om getallen die ze hoort of denkt op te schrijven en maakt veel fouten in het correct lezen en schrijven van getallen. Bijvoorbeeld: getallen omkeren.
- De leerling is erg traag bij het maken van berekeningen.
- Het aanleren en automatiseren van getal- en volumebetekenissen gaat moeizaam. Sommige onderdelen blijven hardnekkige problemen opleveren, zoals lange sommen, de sprong over het tiental en/of de tafels van vermenigvuldiging.
- De leerling vindt het lastig om de instructie te onthouden.
- De leerling gebruikt eenvoudige procedures. Bijvoorbeeld: het blijft op de vingers tellen in plaats van rekenen met tientallen.
- De leerling pakt taken niet op een handige manier aan, maakt veel fouten bij een stapsgewijze aanpak en vindt het moeilijk om een strategie te volgen.
- De leerling vindt het moeilijk om de essentie van een taak te doorzien en legt geen verbanden met eerder opgedane kennis.
- De leerling heeft een zwak kortetermijngeheugen en het langetermijngeheugen is minder efficiënt gestructureerd.
- De leerling heeft een grote hekel aan rekenen.
- De leerling kan emotionele problemen krijgen, zoals faalangst.

3 STAPPENPLAN ONDERZOEK EN BEGELEIDING

1. Wanneer problemen bij een leerling in de rekenwiskundige ontwikkeling worden gesignaleerd wordt het stappenplan genoemd bij hoofdstuk 2.2 *fase in de onderwijsbehoefte bij het leren rekenen* gevolgd. Ouders worden hiervan steeds op de hoogte gehouden.
2. Wanneer na fase geel en oranje nog steeds door de leerkracht specifieke en hardnekkige rekenproblemen worden gesignaleerd, wordt dit opnieuw met de ouders besproken en volgt een gesprek met de internbegeleider en de rekenspecialist. Er wordt met ouders besproken of/dat het wenselijk is om een hulpvraag neer te leggen bij het Samenwerkingsverband ZOUT. In overleg met ouders wordt een groeidocument opgesteld met de vraag aan het samenwerkingsverband ZOUT voor diagnostisering en advisering over de begeleiding van de

leerling bij het rekenen. De uitkomsten van de onderzoeken worden door de IB/er met de leerkracht en de ouders besproken. Aan de hand van de bevindingen van de expert vanuit het samenwerkingsverband ZOUT wordt het Ontwikkelperspectiefplan (OPP) opgesteld voor de duur van zes maanden. Deze extra hulp wordt zoveel mogelijk op het eigen leerplein aangeboden en de inhoud en aanpak is afhankelijk van de onderwijsbehoefte van de leerling. Na deze zes maanden wordt wederom een rekenonderzoek afgenomen om de voortgang in de ontwikkeling te kunnen meten.

3. Heeft de geboden extra hulp onvoldoende rendement opgeleverd dan wordt door de school specialistisch extern onderzoek naar dyscalculie aangevraagd bij een extern onderzoeksbureau. Op de Camminghaschool hebben we goede ervaringen met Opdidakt. In overleg met ouders wordt een onderzoeksbureau benaderd.

4 DYSCALCULIEONDERZOEK

Het onderzoek naar dyscalculie zal de rekenproblemen van de leerling niet verminderen. Wel kan het de leerling helderheid geven over het waarom van de rekenproblemen. Daarnaast kan een dyscalculieverklaring recht geven op compenserende maatregelen op het voortgezet onderwijs.

In tegenstelling tot dyslexie is het bij dyscalculie niet mogelijk om via de verzekering vergoede diagnostiek en behandeling aan te vragen.

4.1 Dyscalculieverklaring

Wanneer bij een leerling de diagnose dyscalculie is gesteld krijgt het een dyscalculieverklaring. In deze verklaring wordt aangegeven bij welke aanpassingen en maatregelen de leerling in de klas gebaat is. Deze maatregelen zijn niet standaard, maar zijn afhankelijk van de specifieke moeilijkheden die de betreffende leerling met rekenen ondervindt.

Hierbij kan onderscheid worden gemaakt in:

- remediërende hulp (bijvoorbeeld remedial teaching in – en/of buiten de groep)
- compenserende maatregelen (bijvoorbeeld een rekenmachine mogen gebruiken)
- dispenserende maatregelen (bijvoorbeeld minder opgaven laten maken)

Een dyscalculieverklaring mag niet remmend werken op de verdere ontwikkeling van de leerling, maar moet juist perspectief en adequate hulp bieden, zodat een leerling zich ook op het gebied van rekenen-wiskunde verder kan ontwikkelen.

SAMENVATTING STAPPENPLAN BEGELEIDING

Fase	Signalering	Diagnostiek	Begeleiding
Fase groen	Deskundigheid minimaal op spoor 1:	Deskundigheid minimaal op spoor 1:	Deskundigheid minimaal op spoor 1:
<p>Leerling ontwikkelt zich gemiddeld of goed en functioneert in de grote groep.</p> <p>Resultaat: + : naar fase 'blauw' 0/- : naar fase 'geel'</p>	De leraar observeert de leerlingen volgens aanwijzingen in de methode.	De interne rekenexpert ondersteunt de leraar. Hij analyseert samen met de leraar de resultaten op de bloktoetsen en het LOVS en stelt een groepsplan op.	<p>De begeleiding vindt plaats volgens aanwijzingen in de methode.</p> <p>Bij te weinig aantoonbare vorderingen gaat de leerling naar fase geel.</p>
Fase geel, intern max. 0.5 jr.	Deskundigheid minimaal op spoor 2:	Deskundigheid minimaal op spoor 2:	Deskundigheid minimaal op spoor 2:
<p>De leerling ervaart geringe rekenwiskunde- problemen op deelgebieden.</p> <p>Resultaat: + : naar fase 'groen' 0/- : naar fase 'oranje'</p>	De leraar observeert dagelijks op specifieke onderdelen, houdt de vorderingen op toetsen en LOVS bij en analyseert de resultaten.	De leraar voert rekengesprekken met de leerling, analyseert het resultaat en stelt een begeleidingsplan op.	<p>Leerling krijgt extra begeleiding in een subgroep.</p> <p>Bij te weinig of geen aantoonbare vorderingen gaat de leerling naar fase oranje.</p>
Fase oranje, intern max. 0.5 jr.	Deskundigheid minimaal op spoor 3:	Deskundigheid minimaal op spoor 3:	Deskundigheid minimaal op spoor 3:
<p>De leerling ervaart ernstige rekenwiskunde- problemen op enkele of alle deelgebieden.</p> <p>Resultaat: + : naar fase 'geel' 0/- : naar fase 'rood'</p>	De leraar observeert dagelijks op specifieke onderdelen, houdt de vorderingen op toetsen en LOVS bij en analyseert samen met de interne rekenexpert de resultaten.	De leraar voert een diagnostisch gesprek met de leerling, analyseert samen met de interne rekenexpert het resultaat en stelt een individueel handelingsplan op.	<p>Het schoolteam voert de begeleiding uit.</p> <p>De leerstof en de instructie worden afgestemd op de onderwijsbehoeften van de individuele leerling.</p> <p>Bij te weinig of geen aantoonbare vorderingen wordt de leerling aangemeld voor extern onderzoek.</p>
Fase rood, intern max. 0.5 jr.	Extern:	Extern/intern:	Intern evt. extern:
<p>De problemen zijn ernstig en hardnekkig. De leerling wordt aangemeld voor extern onderzoek.</p> <p>Resultaat: + : naar fase 'oranje' 0/- : bijstellen handelingsplan en dyscalculieverklaring, blijvende begeleiding in fase rood.</p>	De externe onderzoeker verzamelt informatie over de leerling en stelt verslag op. (zie hoofdstuk 8)	De externe onderzoeker voert het diagnostisch onderzoek uit zoals beschreven in hoofdstuk 8 en stelt samen met het team een individueel handelingsplan op.	<p>Het schoolteam voert de begeleiding uit.</p> <p>De leerstof en de instructie worden afgestemd op de onderwijsbehoeften van de individuele leerling.</p> <p>Indien nodig wordt de begeleiding uitgevoerd door een externe expert in nauw overleg met de school.</p>

Figuur 1 Bron: Protocol ernstige rekenwiskunde problemen en dyscalculie 2011

**Talent
gezocht!**

